

Скульптури Іоанна Пінзеля готують до показу в Луврі

У Львівській національній галереї мистецтв група реставраторів працює над відновленням скульптур «українського Мікеланджело» – так називають Іоанна Георгія Пінзеля. Його роботи готують для експонування в залах Лувру. Адже це найзагадковіша постать серед європейських митців XVIII століття. Звідки прийшов майстер у містечко Бучач, хто він і де навчався, чому пішов із життя в 35 років, залишивши неоціненний скарб мистецьких скульптур у храмах Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей, досі залишається таємницею.

Лариса МАРЧУК
(Львів)

Реставратор Галина Осьмак біля скульптури Авраама

Донька продовжує справу батька

Минув лише місяць відтоді, як **Лариса Разінкова-Возницька** після смерті батька Бориса Возницького за бажанням львівської інтелігенції стала **директором Львівської національної галереї мистецтв**. Вона за фахом реставратор. Пані Лариса – доцент, кандидат мистецтвознавства, заслужений працівник культури, протягом сорока років працювала в галереї завідувачкою реставраційного відділення. Жодна кар'єра їй не вабила, вона мала улюблену роботу, а тому була заскочена пропозицією очолити галерею.

– Я себе й досі запитую: як поставився б батько до мого призначення? Чи був би задоволений? – ділиться сумнівами Лариса Возницька. – Адже в нашій родині жодних розмов на цю тему ніколи не було, а про мої здібності він ніколи нікому нічого не казав і загалом про мене лише один раз публічно обмовився, коли до нього прийшли додому телевізійники з передачі «Хто тут живе». Тоді він сказав, що днями прийде донька й помие вікна. Ось і все. Про мене як доньку Возницького знали тільки колеги. До того ж моє прізвище за чоловіком Разінкова. А ось роботу реставраторів батько дуже цінував, бо бачив її реальні результати. І часто бував у майстерні, сам ставав до праці. Під час реставрації відкриваються великі й маленькі таємниці художніх творів, до реставратора промовляє сама історія. А Борис Возницький умів ловити її подих і розшифровувати приховане від широкого загалу.

– **Ще у 1960-х роках Борис Возницький віднайшов під час експедиції дерев'яні скульптури Пінзеля, їх удалося забрати просто з-під пили, адже фігури розпилювали на дрова. Про все це він розповів у книзі «Микола Потоцький. Бернад Меретин. Іоанн Георгій Пінзель» 2005 року.**

– Так, батько захоплювався цими історичними постатями і присвятив їм свої дослідження. Потоцький – відомий меценат, який фінансував будівництво 77 храмів, архітектор Меретин і скульптор Пінзель працювали разом. Та найсуперечливішою була постать «канівського старости» Миколи Потоцького, і вже зовсім мало відомостей батько мав про Пінзеля, тому казав, якщо так станеться, **ЩО БУДУ В ІНШОМУ СВІТІ, обов'язково зустрінуся з Потоцьким та Пінзелем і все достеменно розпитаю...**

– **Що вдалося врятувати зі спадку Іоанна Пінзеля і скільки робіт буде представлено й підготовлено для експозиції в Луврі?**

– У Львові Борис Возницький створив Музей Пінзеля, він розташований на Митній площі. Сьогодні кожний перехожий може бачити, що частина його будівлі в ризуванні, протікає дах, музей потребує ремонту. Тому роботи Пінзеля ми забрали до реставраційних майстерень Львівської галереї, де створили необхідний температурний режим. Львівські та київські фахівці Національного науково-дослідного реставраційного центру України готують для експозиції 25 скульптур, часу обмаль: відкриття виставки призначено на 21 листопада цього року.

Святий Фелікс з дитиною з храму в с. Маринопіль

Ангел з храму в м. Городенка

Богоматір з храму в с. Годовиця

Борис Возницький під час презентації нововиявленої скульптури святого Онуфрія

Скандал у селі Рукомиш

Ще за життя Бориса Возницького приїздила група експертів із Лувру, які добирали роботи Пінзеля для виставки. Гості тоді побували в селі Рукомиш і відзначили велику мистецьку цінність кам'яної скульптури святого Онуфрія, що була виконана для печерного одноіменного монастиря.

Однак сталося непередбачене. Коли музейники приїхали до Рукомиша, щоб узяти й підготувати скульптуру святого Онуфрія для виставки, її там уже не було. За дивних обставин на церкву з невідомих причин обрушився валун, який тривалий час мирно височів над нею, і пошкодив храм, саме те місце, де стояла скульптура святого Онуфрія. Нині місцева громада переховує скульптуру й відмовляється надати її для експонування, вважаючи, що вона сюди вже ніколи не повернеться.

– Це дивний вчинок. На якій підставі людей підбурюють до таких неправомірних дій, мені важко зрозуміти. Адже роботи Пінзеля свого часу возив і виставляв Борис Возницький у Москві, Варшаві, Празі, і все завжди поверталось додому, є закон, укладають угоду і все повертають, – зауважує Лариса Разінкова-Возницька.

Справді, дива дивні сталися в місцевій церкві села Рукомиш. Поки парафіяни не уявляли вартості скульптури (кілька мільйонів, як визначили експерти), все було спокійно, а коли дізналися, заховали мистецький вівтарний шедевр. Поки що Бучацька районна рада офіційно заявляє, що вона на боці громади, отже, не довіряє жодним пропозиціям чи умовам музейників.

Засновник –
Верховна Рада України

Головний редактор
Світлана ПИСАРЕНКО

Редакційна колегія:

Віктор КОРНІЮК,
Лариса СЕВЕРЕНЧУК, Юрій АРТЕМЕНКО,
Олександр БАНДУРКА, Іван БОКИЙ,
Степан ГАВРИШ, Віктор ГРАБ,
Юлій ЮФФЕ, Віктор КИРИЛЛОВ,
Олександр КОПИЛЕНКО, Анатолій МАТВІЄНКО,
Павло МАТВІЄНКО, Анатолій МАЦЮК,
Микола МЕЛЬНИК, Борис ОЛІЙНИК,
Сергій ПРАВДЕНКО, Анатолій СЕЛІВАНОВ,
Леся (Леонід) ТАНОК, Віктор ТАРАН (Терен)

Головний редактор
Світлана ПИСАРЕНКО – 235-81-55

Приміальня:

Любов САЛЮК – 235-79-58

Заступник головного редактора

Віктор КОРНІЮК – 272-46-30

Відповідальний секретар

Лариса СЕВЕРЕНЧУК – 235-79-53

Головний бухгалтер Ірина КИСЛЬ,

Жанна СИМОНЕНКО – 235-79-58

Відділ з висвітлення питань

парламентської діяльності:

Микола БІЛОКОПИТОВ – 235-79-55,

Олексій СИЩУК – 235-79-52,

Юлія ЦИРФА – 235-79-55

Відділ соціально-економічної політики

та правового забезпечення:

Завідувач Олександр МАЛІЄНКО – 235-81-56

Відділ гуманітарної політики:

Завідувач Ольга КЛЕЙМЕНОВА – 235-79-52,

Лучія ПУЗИКОВА, Лариса МАРЧУК,

Микола СЛАВИНСЬКИЙ, Євген ТИЩУК

Літературні редактори: Олена ЧОПОВСЬКА,

Валентина НЕСЛУЖЕНКО – 235-79-60,

Наталка СЕМІВОЛОС – 235-79-53

Реклама та передплата:

Віра ПРАВИНА – 272-46-23,

Сергій ДУБРОВІН – 234-68-30

Дизайн – Ольга ПРОКОПЧУК – 235-81-56

Верстка – Анна СЕРДЕЧНА – 235-81-56,

Сергій УСЕНКО, Наталя КУТНЯК – 235-79-60

Підтримка сайта –

Євген СИНЕЛЬНИКОВ – 235-81-56,

Олексій ЛОЗИНСЬКИЙ, Діана ТОКОВЕНКО

04053, Київ-53,

пров. Несторівський, 4

E-mail: mail@viche.info

E-mail: viche@rada.gov.ua

www.viche.info

Підготовку та випуск у світ журналу «Віче»

за дорученням засновника здійснює редакція.

© Віче, 2012.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого

засобу масової інформації КВ № 570 від 05.04.1994.

Редакція не завжди поділяє позицію авторів.

І залишає за собою право на редагування,

опублікування наданих авторами творів та сплату

авторського гонорару. Рукописи не рецензуються

і не повертаються.

При передруку посилання на «Віче» обов'язкове.

Відповідальність за зміст і достовірність

реklamних оголошень несуть рекламодавці.

«R» – матеріали, які друкуються на правах реклами

Підписано до друку 5.09.2012

Формат 64x90/8.

Папір крейдований.

Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 9,3.

Зам. № 784. Тираж 2850 прим.

Ціна договірна.

Набрано і зверстано на комп'ютерному

комплексі редакції журналу «Віче».

Надруковано з готового оригінал-макета

у ТОВ «Ай-Прінт»

03680, м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 3

Свідчення про державну реєстрацію

№ 253670 від 05.05.2011 р.

Журнал «Віче» читають у Верховній Раді та її

комітетах, адміністрації Президента України,

Кабінеті Міністрів України, Держтелерадіо. Він

також надходить до бібліотек Конгресу США та

Ради Європи, до Книжкової палати України,

Національної бібліотеки України імені В. Вер-

надського, Національної парламентської, Держ-

авної науково-технічної, Державної бібліоте-

теки для юнацтва, Державної науково-педаго-

гічної, Центральної імені М. Островського.

Передплатний індекс – 74254.

Таємницю появи Пінзеля в Бучачі досі не розкрито

Звідки прийшов цей уже сформований як майстер чоловік, де він народився, навчався і як опинився в Бучачі, невідомо. Зате вже достеменно з'ясовано, що він тут одружився, хрестив двох дітей і, очевидно, мав будинок, бо статус «вітарного скульптора» йому це дозволяв. Ці скупі біографічні відомості було оприлюднено лише 1995 року, коли історики натрапили на метричні книги Бучацької парафії, де знайшли запис про шлюб вітарного скульптора Пінзеля з удовицею Маріанною-Єлизаветою Кейтовою у травні 1751 року. Згодом у цьому ж костелі були хрещені два сини Пінзеля – Бернард і Антоній. Ще один запис (від 24 жовтня 1762 року) в метричній книзі сповіщав, що вдова Пінзеля вийшла заміж утретє, тобто на той час Іоанн Пінзель уже помер. Очевидно, це сталося 1761 року. Відтак дослідники вважають, що йому було близько 35 років. Де похований Пінзель і від чого помер у розквіті сил? Щодо цього жодних документальних відомостей не знайдено. Невідома й доля його синів та дружини, яка виїхала до Німеччини.

А ось творчий доробок митця є значним. Завдяки віднайденим розрахунковим книгам, котрі ретельно велись і зберігалися у храмах, дослідники з'ясували суми виплат коштів, які одержував майстер за свою роботу. Меценатом і організатором будівничих «фабрик», де працювали і Пінзель, і архітектор Меретин, був «канівський староста» Микола Потоцький. Очевидно, саме Бучач став стартом для Пінзеля як майстра, адже матеріально його підтримував Микола Потоцький, у володінні якого були тутешні землі. В околицях Бучача Пінзель виконав дві кам'яні скульптури, а також ансамбль кам'яних скульптур для Бучацької ратуші. У Покровській церкві в Бучачі створив вітарі святого Миколая та Вознесіння Богоматері – з алегоричними постатями Мужності, Віри, Мудрості й святого Товія.

У місті Городенці Потоцький збудував костел за проектом Бернарда Меретина, де центральний образ Богоматері завершувався фігурами ангелів на помостах колон та чотирма фігурами Анни, Якіма, Єлизавети та Йосифа внизу. Їх створив Пінзель. Саме тут він проявив своє новаторство, «виразно передавши внутрішню їх красу, інтелект, а головне – духовність персонажів». Як далі зазначає Борис Возницький, «об'єднання в одне ціле фінансових можливостей Миколи Потоцького з організаційним хистом та творчими задумами архітектора Бернарда Меретина в поєднанні з неймовірним темпераментом та несамовитою творчою натурою Іоанна Пінзеля було результативним. У географічному центрі Європи, а на той час – досить віддаленому від основних західномистецьких шкіл провінції, було створено новий творчий осередок, що згодом буде названий школою львівської барокової скульптури ХУІІІ століття».

Львівські майстри Олег Глібовецький, Андрій Ситніков та Євген Мінько працюють над реставрацією трьох скульптур ангелів-путті (з італійської – немовлят)

Три алегоричні скульптури відновлюють львівські реставратори: Мужність з автопортретом майстра на передпліччі — Мар'яна Балицька (на передньому плані), Віру — Оксана Митровці, Мудрість — Наталя Білостоцька (в центрі)

36 тисяч злотих за скульптуру Юрія Змієборця

Однією з найкращих робіт Іоанна Пінзеля можна милуватися сьогодні просто неба, поглянувши на фронтон собору Святого Юра у Львові. Атик собору увінчує скульптурна композиція Юрія Змієборця на здібленому коні. Щороку 5 травня в день цього святого львів'яни святкують День міста.

Як свідчать записи в «Книзі реєстрів видатків», «на час будівництва собору за створення цієї скульптури Пінзель отримав 36 тисяч 884 злотих. За ці кошти можна було придбати середнє за розміром село на Галичині.

Знакові й неперевершені за майстерністю скульптурні роботи Пінзеля зберігаються в однойменному музеї маестро у Львові. Вони потрапили сюди завдяки рятівним експедиціям Бориса Возницького. За 20 кілометрів від Львова, в селі Годовиця, в місцевому костелі Пінзель створив неабиякої краси й експресії скульптурні групи «Жертвоприношення Авраама», «Самсон, що роздирає пашу Лева», «Розп'яття» з Богоматір'ю та Іоанном і фігурами ангелів. Споглядаючи ці постаті, гадаю, що в усі часи ніхто й ніколи не залишався байдужим до страждань, які відтворив на їхніх обличчях і закарбував у їхніх постанях майстер Пінзель.

— Ці скульптури Авраама й Самсона майстер огорнув тканиною, — розповіла Лариса Разінкова-Возницька. — Оголена фігура мала бути прикритою, але не пов'язкою на стегнах. Тоді майстер брав крупноволокнисту тканину, яку опускав у розчин левкасу, і формував складки на самій постаті.

Відомо, що Пінзель працював з деревом та каменем. Часто для замовника він робив моделлю чи боцетто, що мало засвідчити фаховість майстра. Пінзель використовував липу, яку після обробки покривав тонким шаром левкасу. Згодом відкриті від драперій частини тіла поліхромував, а закриті — після додаткового перекриття поліментом золотив. Часом фігури перекривались білою фарбою з додаванням до неї фрагментів позолоти.

Нині в Національному музеї у Львові зберігається виконана з дерева й позолочена модель кам'яної фігури святого Юрія на коні. А 1999 року в Баварії на мистецькому ринку з'явилися шість боцетто роботи Пінзеля, які придбав Баварський національний музей у Мюнхені. Два боцетто — до фігур Якіма і Анни на вівтарі Богородиці в костелі у Монастирськах, одне — до фігури святого Йосифа з костелу міста Городенки, а три — до невідомих робіт майстра. Очевидно, що ці боцетто вивезла вдова Пінзеля, яка виїхала до Німеччини.

Автопортрет на передпліччі скульптури Мужності

Науковий співробітник Тернопільського краєзнавчого музею Віра Стецько, яка досліджує творчість Пінзеля (в музеї зберігаються роботи скульптора і документальний матеріал про нього), переконана, що натрапила на автопортрет майстра.

— Велінням долі сталося так, — розповідає Віра Стецько, — що саме в рік, проголошений роком Пінзеля, під час фотографування пам'яток XVIII століття я виявила **зображення на передпліччі скульптури алегорії Мужності, яке, на мою думку, є «автопортретом Пінзеля»**. У своїй творчості майстер спирався на засади величності епохи Відродження, коли художники вводили свої автопортрети в мистецькі композиції. Так робили Рафаель, Мікеланджело та інші митці.

У Покровській церкві в Бучачі, де Пінзель створив алегоричні постаті Віри, Мужності, Мудрості і святого Товія, у 1980-ті роки відкрили музей природи.

1993 року скульптури Пінзеля з дозволу Бучацької райради я перевезла до Тернопільського обласного краєзнавчого музею у фонд барокової скульптури, зібраної з понищених храмів Тернопільщини. Портрет на передпліччі скульптури алегорії Мужності, який сповнений безмірного трагізму, оповитий настроєм драматичної фатальності, життєвої безвиході, проливає світло на загадкову постать трагічного генія. Примружені, ледь опуклі очі з високими надбрівними дугами, широкий ніс, повні губи, напіввідкритий рот на круглому обличчі.

Напевно, не випадково майстер зобразив себе саме на скульптурі Мужності. Життя для нього було важким хрестом, який він проніс блискавично й талановито, залишивши чимало геніальних творінь, у котрі вклав таке одухотворене багатство життєствердної енергії своєї душі, яке завжди дивуватиме і захоплюватиме людей, що знайомитимуться з його творіннями.

Жизнь

Уперше досліджувати творчість Пінзеля почали у 30-ті роки минулого століття німецькі, польські, чеські історики та мистецтвознавці. А ось рятував його творіння і виставляв у музеях Борис Возницький. Відтак останнім часом ними зацікавилися в Японії, Франції. Торік у Тернополі журналісти японської телекомпанії NHK відзняли фільм про Іоанна Георгія Пінзеля. В Україні його у вузькому колі дивилися музейники, які мають на диску фільм мовою оригіналу. Тож до широкого загалу кінострічка ще не дійшла.

Фото Віталія ГРАБАРЯ.